

Varga Dániel

A DUNA-KONFÖDERÁCIÓS TERV ELŐZMÉNYE: IL PROGRAMMA UNGHERESE

Az 1860-as évek elején az egységesülő Itália számára a magyar emigráció szerepe a francia támogatás elvesztése után – azaz a villafrancai fegyverszünet, illetve a zürichi békeszerződés megkötését követően – felértékelődött. Velence helyzete miatt bármikor lehetett rá számítani, hogy kitör egy újabb háború az Olasz Királyság és a Habsburg Birodalom között, ezért a piemonti udvar hozzálátott (többek között hatékony sajtópropaganda segítségével), hogy szövetségeseket találjon a Bécs által elnyomott népek között.¹ Az olasz kormány Helfy Ignácot² bízta meg azzal a feladattal, hogy egy olyan újságot készítsen, amely megfelelően tudja szolgálni mind a magyar emigráció, mind Torinó érdekeit.³ Helfy lapja, az *Alleanza*⁴ című milánói újság jelentette meg a nevezetes Duna-konföderációs tervezetet 1862. május 18-án, azonban nem ez volt az első olyan cikk, amely a magyar emigráció ajánlatát fogalmazta meg a Duna-térségben élő népek számára: nem egészen két hónappal korábban már napvilágot látott egy másik elképzelés-tervezet az újság hasábjain *Il Programma Ungherese (Magyar Program)* címmel.⁵

E tervezettel Pásztor Lajos foglalkozott először röviden az 1949-ben megjelent könyvében,⁶ jóval később pedig Pasquale Fornaro⁷ és Pete László.⁸ A témához

¹ Veneto tartomány egésze Velence központtal az 1859-es szárd–francia–osztrák háborút (az úgynevezett második olasz függetlenségi háborút) követően nem lett az egységesülő Olasz Királyság része, hanem továbbra is a Habsburg Birodalom fennhatósága alatt maradt.

² Helfy Ignác (1830–1897) az 1848–1849-es szabadságharc idején katonaként harcolt, majd Kossuth kormányzóelnöki irodájában dolgozott. Tetteiért a kolozsvári császári haditörvényszék elé került, Pestre internálták, majd engedélyezték számára, hogy Bécsbe, később pedig Padovába költözzön. Egyetemi tanulmányait itt fejezte be, majd Mantovában kapott tanári állást, ahonnan politikai okok miatt távozni kényszerült. Később Milánóban telepedett le, ahol újságíróként dolgozott. Megélhetési problémák miatt 1870-ben végül hazatért az emigrációból és a magyar parlamentben a különböző függetlenségi formációk tagjaként politizált egészen haláláig. Varga Dániel: Az öreg Kossuth Lajos „palatinusa”: Helfy Ignác (1830–1897). In: Polymatheia. Művelődés- és neveléstörténeti folyóirat 16. (2021) 1–2. sz. 198–220.

³ Vincenze Maria Fornario: L'Alleanza giornale italo-ungherese di Milano. In: Annuario 1937. Studi e documenti italo-ungheresi della R. Accademia d'Ungheria di Roma. Roma 1938. 211–215.; Pasquale Fornaro: Risorgimento italiano e questione ungherese (1849–1867). Rubbetino 1995. 201–219.

⁴ Az újság címe: L'Alleanza (magyarul: A Szövetség). A magyar nyelvű szakirodalomban két formulát használnak a lap nevének feltüntetésekor: L'Alleanza, illetve Alleanza. Magam helyesebbnek ítélem az utóbbit, ezért a tanulmányban – szöveg közben – így használom.

⁵ L'Alleanza, 1862. március 23. 1.

⁶ Pásztor Lajos: La confederazione danubiana nel pensiero degli Italiani ed Ungheresi nel Risorgimento. Roma 1949. 55–56.

⁷ Fornaro, P.: Risorgimento italiano e questione ungherese i. m. 204–205.

⁸ Pete László: Olaszország magyar katonája – Türr István élete és tevékenysége. Bp. 2011. 164.

azonban mindenképpen érdemes visszatérni, ugyanis az említett kutatók, akik korábban Helfy cikkét elemezték, nem használták fel az ezzel kapcsolatos levéltári anyagokat, illetve nem vizsgálták a közvetlenül a program nyilvánosságra kerülése után megjelent *Alleanza*-lapszámot sem.⁹ Pedig ebben olyan levelezések olvashatók, amelyek értékes információkkal szolgálnak a Duna-konföderációs terv létrejöttének előzményeihez, valamint rávilágítanak arra is, hogy a *Magyar Program* című cikk megjelenése miért fontos epizód a Kossuth-emigráció történetében.

A tanulmányban a *Program* ismertetése után bemutatom, miképpen kapcsolódik össze ez az írás a május 18-án megjelenő Duna-konföderációs tervvel, illetve választ keresek arra a kérdésre is, hogy miért követte el Helfy Ignác azt az „indiszkrét” lépést, hogy megjelentette lapjában a teljes tervezetet a Duna-térségben élő államok jövőbeli szerveződéséről, miközben a tervezetben foglalt eszmék népszerűsítése lett volna csupán a feladata. Számos eddig ismeretlen (vagy kevés figyelmet kapott) forrás segítségével igyekszem rekonstruálni a Duna-konföderációs terv létrejöttének az előzményeit is. Bemutatom, hogyan alakult a nemzetközi politikai helyzet 1862 első felében, milyen tervek merültek fel a legfelsőbb francia és olasz diplomáciai körökben, amelyek egyben hatással voltak a magyar emigráció tevékenységére is. A témához szorosan hozzátartozik Marco Antonio Canini személye,¹⁰ aki 1862 tavaszán kiemelkedő szerepet játszott a Duna-konföderációs tervet létrejöttében.

A *Program* és a keletkezése körüli vita

Az *Alleanza* 1862. március 23-án (alig egy hónappal első számának a megjelenése után) hozta le címlapján a *Magyar Program* című cikket, amelyet az első igazán jelentős írásnak tekinthetünk az újság hasábjain. A néhány pontból álló programot tartalmazó írást érdemes teljes terjedelmében idézni:

„A belföldi és külföldi újságokban sokszor és sokféle módon került szóba az a találkozó, amelyre nemrégiben került sor Torinóban a magyar emigráció vezetői, Kossuth, Klapka és Türr között.

⁹ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár (a továbbiakban: MNL OL) R szekció 1526 utáni gyűjtemény, R (1) 1848/1849-es és emigrációs iratok gyűjteménye, R 65 Helfy Ignác (a továbbiakban: R 65). A levéltári források szövegét betűhíven közlöm. Az idegen nyelvű írásokat, ahol külön nem jeleztem, saját fordítás alapján idézem. (A lektorálásért köszönet Törzsök Évának és Juhász Nikolettnek.) – *L'Alleanza*, 1862. március 30. 1.

¹⁰ Marco Antonio Canini (1822–1891) újságíró, filológus. Részt vett 1849-ben Velence védelmi harcaiban, majd a forradalom leverése után több száz társával egyetemben Görögországot választotta száműzetésének színhelyül. Mint a balkáni népek szabadságának egyik legfőbb szószólója, 1862-ben II. Viktor Emánuel megbízásával balkáni diplomáciai útra indult a velencei kérdés és a keleti kérdés összekapcsolása érdekében. *Angelo Tamborra: Marco Antonio Canini*. In: *Dizionario Biografico degli Italiani V*. Roma. Treccani 1975. 108–116.

Ezzel a témával kapcsolatban az alábbiakat tudjuk mondani.

Az osztrák és a hozzá hű sajtó állandó kódósítései szemben, amely úgy tüntette fel a magyar törekvéseket, hogy azok pusztán egy faj saját dominanciájának elérésére irányuló törekvések, s amelyek különböző nemzetiségek ellenérzését váltják ki. Világos és határozott program előterjesztésére volt tehát szükség, ami kedvező feltételekkel rögzíti azokat a kapcsolatokat, amelyeket a magyar nemzet meg akar teremteni a maga és az ősi Szent István királyságban élő többi nemzetiség között.

E program megvitatása volt a találkozó fő célja, ahol végül az alábbi alapelveket fogadták el:

1. A magyar kormányrendszernek az ország minden lakosának abszolút egyenlőségi elvén kell alapulnia, faji, nyelvi vagy vallási megkülönböztetés nélkül.
2. Az államforma alkotmányos monarchia marad (természetesen a Habsburg–Lotaringiai-ház örökös kizárásával).
3. Horvátország esetében jogcsorbító nyomás nem gyakorolható. Ha hasznosnak hiszi, hogy elszakadjon és önmagában álljon: tegye meg. Ebben ez a két ország – mint ahogy Szerbia és Románia, amelyek külön-külön túl gyengék ahhoz, hogy önállóan megálljanak a lábukon és megvédjék saját függetlenségüket – egy támadó és véd- szövetséggel lesznek összekötve. Külön kereskedelmi, vám-, posta-, távirati, vasúti, monetáris stb. szerződésekkel egyesítik anyagi érdekeiket, és növelik ipari és szellemi fejlődésüket. Így, miközben egyfelől ezek az új államok – kényszerszövetségüknek köszönhetően – egy politikai testként sokat jelentenek majd az európai államok közötti egyensúlyban, másfelől mindegyikük tökéletes függetlenséget fog élvezni, saját kormányzattal, adminisztrációval és törvényekkel.
4. Ami Erdélyt illeti, amely attól kezdve Magyarország része, amióta csak létezik, megállapítást nyert, hogy az ország felszabadulása esetén közös meg egyezéssel fogja megkeresni a módját az igazgatás olyan szabályozásának, amely megalégedést nyújt az összes lakos számára.

Ezeknek az alapelveknek kell alapul szolgálniuk a programhoz, amelynek a részletes kidolgozását (természetesen) Kossuth számára tartják fenn, aki mindenki másnál nagyobb felhatalmazással rendelkezik, hogy az egész nemzet nevében beszéljen.”

A *Magyar Program* nem a közel két hónappal később megjelenő Duna-konföderációs tervezetnek a rövidített változata, hiszen ebben egy tágran értelmezett támadó- és védszövetségről van szó Magyarország, Szerbia, Horvátország és Románia között, nem pedig egy konföderációról. Ezt alátámasztja Kossuth Lajosnak egy jóval később született írása is, amelyben arra utal, hogy 1862 tavaszán

nem egy konföderáció létrehozását látta célszerűnek, hanem egy támadó- és véd-szövetséget, Marco Antonio Canini kérésére azonban átgondolta az akkori álláspontját. Kossuthnak a *Dunai confederationalis zaj keletkezése* című feljegyzése 1880 körül készülhetett iratainak sajtó alá rendezése során,¹¹ ebben a következőképpen emlékezett vissza:

„Kisebb nemzetek csak úgy biztosíthatják a nagy agglomerationalis hatalmak általi absorptio veszélye ellen magukat, ha külvédelem végett, de csakis évégett szövethetnek. Nekem hát ily alapon egy Dunai Confederatio régi kedvenc eszmém. Ez azonban (melybe a valódi Török Birodalomnak is tekintélyes szerep jutna) Lengyelország helyreállítását presupponálja. A kérdés tehát most csak elméleti beccsel bírhat, s ily határok közt én szeretném, ha az oláhok és szerbek tudnák, hogy ha ők is, mi is függetlenekké leszünk, én azt óhajtom, hogy külvédelem végett szövetségre lépjünk. »Alliance defensive« az én óhajom. Canini azt kérdezte, hogy mit mondanék: ha ők többet, confederatit kívánnának? Én azt feleltem, hogy bajos dolog Lengyelország nélkül; azonban a suppositióban ez s ez pontok szolgálhatnának discussio tárgyául.”¹²

A torinói megbeszélésen lévő három emigráns közül még Türr István volt az, aki utólag nyilatkozott a történekről. Az 1862. június 16-án Kossuthnak címzett levelében a Duna-konföderációs terv kedvezőtlen fogadtatása mellett fontos megjegyzéseket tett a torinói találkozóval kapcsolatban:¹³

„Mi, akik külföldön élünk, tudjuk, hogy mekkora szükség van részünkről egy világos és egyértelmű állásfoglalásra, hogy a világ megismerje, milyen módon képzeljük el a jövőben kapcsolatainkat rendezni országunk nemzetiségeivel és a szomszédos népekkel, és hogy a diplomataik láthassák, milyen lenne az az épület, amely a Habsburg-ház romjai helyén épülne. Nem Ön volt az egyetlen, aki ilyen eszméket táplált: Klapka tábornokot is már évek óta foglalkoztatta egy konföderáció gondolata. Ennek kapcsán elegendő felidézni azt a körülbelül három hónappal ezelőtt Önnél, Torinóban tartott megbeszélésünket, amelyen a mi kitűnő barátunk e tervezet lelkes támogatójaként mutatkozott, én pedig, csupán nemzetünk és a szomszédos nemzetek jól ismert gyanakvására tekintettel, a

¹¹ *Pajkossy Gábor*: Az 1862. évi Duna-konföderációs tervezet dokumentumai. Századok 136. (2002) 956–957.

¹² Uo. 957.

¹³ Az 1862. június 16-án datált levelet az Alleanza június 22-én jelentette meg teljes terjedelemben. Idézi még olaszul: *Pásztor L.*: La confederazione danubiana i. m. 63., magyarul: *Pete L.*: Olaszország magyar katonája i. m. 165. Itt az ő fordítását használtam fel.

konföderáció helyett a Magyarország és a többi Duna menti nép közötti támadó- és védszövetség elnevezést javasoltam. Egyébiránt ez csak egy terminológiai különbség, a tervezet ugyanis, amint azt Ön kifejti a *L'Alleanza* június 1-ei számában, olyan széles alapokon nyugszik és akkora függetlenséget hagy a szövetségben részt vevő minden egyes államnak, hogy ez az államalakulat alapjában véve nem lenne más, mint egy támadó- és védszövetség az azonos érdekek miatt közösségbe tömörülő különböző nemzetek között.”

A *Magyar Program* megjelenése után Irányi Dániel levelet írt Kossuthnak, amelyben bepanaszolta Helfy cikkét.¹⁴ Először is tervbe vette, hogy azonnal helyreigazítást fog megjelentetni az *Opinione* című lapban, mivel szerinte Helfy írásának az lesz az eredménye: „nemcsak hogy barátaink odahaza zavarba ejtenek, hanem a nem magyar nemzetiségek is fel fognak jajdulni”. Irányi csonkának és hibásnak nevezte a programot, mivel Horvátországot illetően sem Fiumét, sem a Muraközt nem érinti, a szerbokról azt hiteti el a világgal, hogy „semmi különös provisoriót nem akarunk”, illetve levelében a program Erdélyről szóló részét is erősen kifogásolta. A helyreigazítás valóban megjelent az *Opinionében*, majd azt átvette az *Alleanza* is. Az így keletkezett sajtóvita a magyar emigráció történetével kapcsolatban értékes információkkal szolgál.¹⁵ Irányi helyreigazításában azt állította, hogy Helfy híradása pontatlan volt, mivel a program jóval teljesebb a milánói újságban leírottnál, illetve azt nem 1862 márciusában tárgyalták, hanem 1861 őszén, ráadásul nem is Torinóban, hanem Genovában, a Magyar Nemzeti Igazgatóság tagjai által.¹⁶ Helfy a válaszcikkében megjegyezte: Irányi megszólalása teljesen felesleges, hiszen írásában jelezte, nem programot akart adni, hanem csak alapelveket megfogalmazni, majd hozzátette: „a részletes kidolgozás természetesen Kossuth számára van fenntartva. Szóval várjuk meg azt a programot, amely a mester kezei közül fog majd kikerülni, és akkor csak Irányi úr lesz képes megítélni, hogy az *Alleanza* jól vagy rosszul informált-e.”¹⁷

Irányi válaszlevelében ismét kiemelte, hogy a szóban forgó programot – Helfy állításával ellentétben – az Igazgatóság tagjai vitatták meg 1861 őszén Genovában, s újból megerősítette, hogy ekkor semmilyen szöveg nem készült. Szerinte Helfy cikkének a nyilvánosságra kerülése: „különösen ebben a pillanatban zavart okoz

¹⁴ Irányi Dániel levele Kossuth Lajosnak, 1862. márc. 24. MNL OL R szekció 1526 utáni gyűjtemény, R (1) 1848/1849-es és emigrációs iratok gyűjteménye, R 90 Kossuth-gyűjtemény I. sorozat (időrendi rész). (a továbbiakban: R 90) I. 3981.

¹⁵ L' *Alleanza*, 1862. március 30. 1–3. – A Helfy–Irányi sajtóvitának részletei megjelentek több más olasz nyelvű újságban is, sőt még a francia *Le Temps* (1862. április 9.) is ismertette azt.

¹⁶ L' *Alleanza*, 1862. március 30. 3.

¹⁷ Uo. 3.

a lelkekben, mind a nemzetiségekében, akikről szól, mind a barátainkéban, akiknek közvetlen érdeke fűződik a kérdéshez”. Levelét azzal zárta, hogy kétsége sincs afelől, ha Helfy tudta volna, hogy a neki adott információk nem pontosak, akkor sokkal körültekintőbben jár el.¹⁸

Helfy reagálásában újból megerősítette, hogy nem egy programot tettek közzé, hanem csak azokat az alapelveket fogalmazták meg, amelyeknek egy később kidolgozandó program alapjául kell szolgálniuk. Leírta a programnak a pontos keletkezési körülményeit is: „Torinóban, a Hotel de la Gran Bretagne-ben, a magyar program körül vita volt nemrégiben Kossuth, Klapka és Türr között, és miután mindhármuk elfogadta az alapelveket, amelyeket kifejtettünk a múlt vasárnapi *Alleanza*-ban – az utolsó kettő – Klapka és Türr megkérték Kossuth urat, hogy gondoskodjon a program kidolgozásáról, és arról, hogy a lehető leghamarabb a nyilvánosság elé kerülhessen.”¹⁹ A nyílt levélből érdemes kiemelni, hogy Helfy elmondása szerint: „szinte mindenki örömmel üdvözölte annak a hamarosan megjelenő magyar programnak a kihirdetését, amely végre véget vethet az osztrák sajtó vádjainak és megfélemlítéseinek.”²⁰ A levél befejező része, amelyben Helfy megpróbálja Irányival elárni a csatabárdot, fontos részletet tartalmaz a jövőbeni teendőket illetően: „És most kezünkét nyújtjuk Irányi úrnak, akivel már nem támogatjuk tovább e vita lefolyását, hanem csak egy olyan versenyt, amelyben mindketten ugyanarra a célra törekszünk, és ismételten megkérjük a mi tisztelt hazafinkat, hogy addig a napig hagyjunk fel a vitával, ameddig a nagyon nagy fontosságú munka el nem hagyja a mesterünk kezét, ami reményeink szerint a lehető leghamarabb megtörténik.”²¹

Helfy egy Türr által írt levelet is megjelentetett a lapjában, amelyből egyrészt egyértelművé válik, kinek volt igaz a megbeszélés dátumát és helyszínét illetően, másrészt fény derül arra, honnan szerezte az *Alleanza* főszerkesztője az információit.²² Türr a levelében elismeri, hogy: „az információ, amely életre keltette az Ön cikkét, tőlem származik. Nem tehetek szemrehányást azért, hogy nyilvánosságra hozta azt, amit én privátban közöltem önnek, mivel a [...] nyilvánosság csak hasznos lehet ennek a fontos ügynek.” A tábornok a levelét az alábbi módon zárta: „Ezért

¹⁸ Irányi válaszcikke eredetileg a Perserveranzában jelent meg, de az *Alleanza* március 30-ai száma is lehozta.

¹⁹ L' *Alleanza*, 1862. március 30. 1.

²⁰ Uo. 1.

²¹ Uo. 1.

²² Türr István levele Helfy Ignácnak, 1862. márc. 28. L' *Alleanza*, 1862. március 30. 2. – Helfy azt is megjegyezte a cikkével kapcsolatban, hogy annak nem volt hivatalos színezete, azt csak egy újság egyszerű közzétételének kell tekinteni, azonban fontosnak tartotta kiemelni, hogy személy szerint az értesüléseit egy nagyon hiteles forrásból szerezte. Türr leveléből látszik, hogy ő volt az, aki ellátta Helfyt az információival.

megegyeztem, hogy az a négy pont, amelyet Önök megjelentettek az *Alleanz*ban [...], ezek tényleg vitatkozásaink tárgyát képezték, és ha lettek volna súlyos pontatlanságok, akkor a hármunk közül egyikünknek észrevételt kellett volna tennie.”²³

Kossuth egyáltalán nem volt elragadtatva, hogy a nevével összefüggésben megjelent egy ilyen írás, illetve a kibontakozott sajtóvita is zavarta. Amellett, hogy a volt kormányzó-elnök leszögezte, nem engedheti magát „hírlapi polemiákba” sodortatni, azt is megjegyezte, hogy igencsak csodálkozott az *Alleanz*ban megjelent cikken, hiszen szerinte egyáltalán nem egy ilyen program készítése volt a torinói összejövetel tárgya, már csak azért sem, mert a programkészítésen már réges-régen túl vannak a magyar emigráció tagjai. Kossuth szavaival: „a kérdés nem a programozás, hanem az alku (negociatiok) maximumában van, a mit hírlapi tárgyul tenni annyi volna mint a gyermeket fürdőstől kiönteni.”²⁴ A volt kormányzónak az volt a baja Helfy cikkével, hogy szerinte a főszerkesztő „ugy adván elé a dolgot mint ha csak most jutott volna eszünkbe a nemzetiségi kérdés megoldásának elveiről tanácskozni”. Kossuth amellett, hogy Irányihoz hasonlóan hiányosnak nevezte a cikket, problémaként róta fel Helfynek, hogy: „várakozást ébresztett, hogy én fogok ki lépni egy formulázott programmal”. A volt kormányzó sajnálatát fejezte ki a cikk megjelenése miatt, de megígérte, hogy ellene felszólalni nem fog.

Nemzetközi sajtóvisszhang

Bár a magyar emigráció tagjai közül Kossuth, illetve Irányi nem örült Helfy indiszkrét szivárogtatásának, abban az *Alleanza* főszerkesztőjének igaza volt, hogy a *Magyar Program* nagy sikert aratott Itáliában, illetve hatalmas utat járt be a nemzetközi sajtóban. Türr István is megjegyezte a cikkel kapcsolatban: „Helfy ezt kimondta és az egész sajtó valóban nagy sympiátiával felkarolta.”²⁵ A legtöbb angol újság összesen nyolc sorban foglalta össze a *Magyar Program* lényeges pontjait,²⁶ majd általában rövid kommentárokkal látták el az írásukat, például: „Ha

²³ Uo. 2.

²⁴ Kossuth Lajos levele Helfy Ignácnak, 1862. márc. 28. MNL OL R 65. H4. – Ebből a levélből is az olvasható ki, hogy Türr István volt Helfy informátora.

²⁵ Türr István levele Kossuth Lajoshoz, 1862. márc. 28. MNL OL R 90. I. 3984.

²⁶ Az 1862. március 24-ei számukban – többek között – a következő lapok foglalták össze a programot röviden: *The Times*, *The Daily News*, *The Guardian*, *The Standard*, *The Morning Post*, *The Liverpool Mercury*. Olyan sajtótermékkel nem találkoztam, amely teljes terjedelemben közölte volna Helfy cikkét. Fontos azonban kiemelni, hogy ez a nyolc sor jóval több, mint amennyit a Duna-konföderációs tervezet bemutatására fordított a média. A legnevesebb angol lapok (például a *The Times* vagy a *The Daily News*) összesen ennyit szántak a Duna-konföderációs terv bemutatására: „The Alleanza publishes a manifesto from Kossuth, calling upon the Magyars, Slaves, and Roumains to unite in a confederation.” [Az *Alleanza* közlésezi Kossuth kiáltványát, amelyben felszólítja a magyarokat, a szlávokat és a románokat, hogy egyesüljenek konföderációban.]

megnevezték volna, hogy melyik dinasztíának kellene a Habsburgok helyére kerülnie, akkor jobban meg tudnánk ítélni: milyen esélye lehet ennek a programnak a megvalósulásra.”²⁷ Vagy éppen: „Örülnénk, ha némi esély mutatkozna a benne foglalt tárgypontok gyors megvalósulására.”²⁸ A *Standard* március 25-ei száma kijelentette, hogy Kossuth programja „inkább egy holdkóros örült, mint egy értelmes politikus műve”, és a cikk azzal a kérdéssel zárul, hogy Ausztria „meddig tűri a szüntelen konspirációt a közvetlen szomszédságában?”²⁹ Az angol-szász sajtótermékek mindenhol megjelentették a magyar program összefoglalóját, azonban nem csak pozitívan írtak róla. Az Egyesült Államokban 1862 áprilisában terjedt el az írás,³⁰ Ausztráliában pedig 1862 májusában. A *Sydney Mail* május 17-én írt róla, éppen egy nappal a Duna-konföderációs terv megjelenése előtt.

A francia sajtó az angolhoz hasonlóan viszonyult a tervezethez: bár teljes terjedelemben nem jelentették meg Helfy írását, több helyen kommentárokat fűztek hozzá.³¹ A *Temps* szerint ez a dokumentum csak Kossuth és társainak a kívánságait tükrözi, semmiképpen sem a magyar nemzetét, továbbá megjegyezték: Magyarországról olyan információk érkeztek, hogy a nyilvánvaló megegyezési törekvések már folyamatban vannak.³² Az újság két héttel későbbi számában Türr személyével foglalkoztak részletesen, ahol megfogalmazták azon véleményüket, hogy az *Alleanza* manipulatív módon emelte őt be mint harmadik programalkotót, csak azért, hogy a neve Klapka és Kossuth neve mellé kerülhessen. A lap szerint Türr a szabadságharc idején nem volt abban a helyzetben, hogy olyan értékes szolgáltatásokat tegyen hazájának, amelyek később feljogosíthatják az ország sorsa alakításában való részvételre, illetve: „a mostanság kialakuló, pusztán katonai erényeken alapuló jó hírneve nem jogosítja fel arra, hogy szerepe legyen egy politikai program kidolgozásában.”³³ Ezen felül a cikk írója meglepetésének adott hangot, amiért Kossuthék nem nyilatkoztak arról, hogy a Habsburgok helyett melyik dinasztia fejére kerüljön a magyar korona. Az előbbi két cikken kívül érdemes még kiemelni a *La Presse* értesüléseit is, miszerint Kossuth, Klapka, Türr és Pulszky naponta találkoznak egymással, hogy egyetértésre jussanak a jövőt illetően. A cikk az alábbi módon folytatódik: „A magyar kérdés nagyon egyszerű, mondta az emigráció egyik vezetője tegnap: fegyverek, pénz, program; amikor mindezek meglesznek, a dolgok maguktól megoldódnak.”³⁴

²⁷ The Leeds Mercury, 1862. március 24. 2.

²⁸ The Sheffield and Rotherham Independent, 1862. március 29. 9.

²⁹ The Standard, 1862. március 25. 5.

³⁰ Például: The New York Herald, 1862. április 4. 1.; The Philadelphia Inquirer, 1862. április 4. 4.

³¹ Például: La Presse, 1862. március 24. 1.; Le Temps, 1862. március 24. 1.; Le Constitutionnel, 1862. március 23. 1.; Journal Des Débats, 1862. március 23. 1.

³² Le Temps, 1862. március 24. 1.

³³ Le Temps, 1862. április 9. 1.

³⁴ La Presse, 1862. április 1. 1.

A német sajtó – az angollal, franciával és olasszal ellentétben – meglepő módon nem foglalkozott ennyit a témával. A program rövid bemutatása után a legjellemzőbb kommentárt például a *Salzburger Zeitung* adta, amely tömören ennyit fűzött hozzá a tervezethez: „Fölösleges ezen programhoz továbbiakat hozzáfűzni, az egyezés magától értetődik.”³⁵ Sokkal érdekesebb a *Das Vaterland* kommentárja, amely azt sejtette, hogy Kossuthék a Habsburgok helyett nyilván a család Crouy-Chanelt akarják Magyarország királyává választani.³⁶ (Igaz, a francia sajtó is írt a magát az Árpád-ház örökösének beállító hercegről, azonban nem kötötték össze az *Alleanza* cikkében foglaltakkal ilyen direkt módon, mint ahogy a német lap tette.)³⁷ Elképzelhető, hogy Helfy írásában összesen ennyi „lejárato potenciált” találtak, és így messze nem kapott olyan negatív sajtókampányt, mint a Duna-konföderációs tervezet.

Az olasz sajtóreakciókkal Pásztor Lajos foglalkozott a könyvében.³⁸ 1862 márciusában a milánói *Perseveranza* cikke – melyet több olasz újság is átvett – így nyilatkozott Helfy írásáról: „Ezek az elvek, amelyeket az *Alleanza* foglalt össze, azt mutatják, hogy a magyarok nem akarnak semmiféle fölényt gyakorolni más nemzetiségek fölött, csak egy védekező és támadó szövetségben kívánnak maradni velük. Ez volt a legjobb döntés, amit hozhattak, mivel ez az egyetlen megfelelő módja annak, hogy győzedelmesen harcoljanak Ausztriával és a győzelem Európa számára is kedvező legyen. Európának tudnia kell, hogy a Dunai-térség népei, egyszer felszabadulva, békében tudnának egymással élni.”³⁹ Pásztor ismertette, hogy az olasz sajtó a Párizsból érkező információira hivatkozva azt állította, hogy a románok és a szerbek vezetői elfogadhatónak vélték az *Alleanza*ban megjelenő programot.

Az olasz sajtóreakciók közül véleményem szerint a *Tribunóét* kell kiemelni. A torinói újsággal Helfy lapja vitába szállt, így az *Alleanza*ban végig követhető egy sok-sok információval szolgáló levélváltás a két sajtóorgánium között.⁴⁰ Fontos kiemelni, hogy a *Tribuno* szerkesztője ekkor Marco Antonio Canini volt, s a lap szerkesztősége a király támogatását is élvezte. Urbano Ratazzi kormányának a tagjai szintén szimpatizálhattak az újsággal, mert az a korábbi miniszterelnök, Bettino Ricasoli megbuktatása érdekében lejárató cikkeket közölt a vezető politikusról.⁴¹ Az itt olvasható álláspontok tehát erőteljesen tükrözhetik a legfelsőbb olasz politikai körök aktuális véleményét is. A *Tribuno* cikke szerint most félre

³⁵ *Salzburger Zeitung*, 1862. március 24. 1.

³⁶ *Das Vaterland*, 1862. március 28. 2.

³⁷ *La Presse*, 1862. április 1. 1. – Önmagukat az Árpád-ház leszármazottjaként számon tartó Crouy-Chanel család trónigényéről, illetve a magyar emigrációval való kapcsolatáról bővebben lásd *Lukács Lajos: Magyar politikai emigráció, 1849–1867*. Bp. 1984. 234–240.

³⁸ *Pásztor, L.: La confederazione danubiana* i. m. 55–56.

³⁹ *Uo.* 56.

⁴⁰ *L'Alleanza*, 1862. március 30. 3.

⁴¹ *Guida, F.: L'Italia e il risorgimento balcanico* i. m. 169.

kell tenni az összes olyan vitát, amely a térségben lévő államok jövőbeli szerveződésére vonatkozik, a közös ellenség, az osztrákok elleni győzelem utánra. Amint ez bekövetkezik, mélyrehatóan meg kell vitatni történelmi és jogi szempontból, hogy milyen politikai rendet kapjanak azok a népek, amelyek Kelet-Európában a pánszlávizmus gátját képezik.⁴² A nagy kérdések megoldásának a kulcsa a történelmi jogoknál sokkal inkább az élő nemzedékek szabad egyetértésében keresendő. Az újság szerint a baráti országok, mint például Itália döntőbíráskodása és az „általános választójog legfelsőbb ítélete”⁴³ eldöntené a vitás kérdéseket, amelyekben az említett népek képviselői nem tudtak megegyezni. Ámde, mivel a magyar emigránsok előhozakodtak egy programmal, most már azt kívánják, hogy a vitát folytassák le. A baj az, hogy Helfy cikke ehhez túlságosan általános, és szűkszavú, így nem alkalmasa vitás kérdések megoldására, illetve az érdekelt felek igényeinek kielégítésére. Éppen ezért: „Mi, egy vitát kiváltva, mindenekelőtt kérjük minden dokumentum közzétételét, és különösen azét, amelyre az Alleanza hivatkozik. [...] A népek nem fognak konspirálni többé titokban; hanem nyíltan, Isten és az emberek színe előtt megerősítik és kinyilvánítják a jogaikat, és megszabják közös cselekedeteik alapját. Az ősi svájci konföderáció jelszavát kellene minden nemzeti zászlóra ráírni: egy mindenkiért, mindenki egyért.”⁴⁴ Helfy a válaszcikkében megerősítette: ahhoz, hogy Magyarország véglegesen felszabadítsa magát az osztrák iga szorítása alól, szüksége van a többi nép közreműködésére, aminek megszerzése érdekében szükséges, hogy: „tudják, miféle jövő vár rájuk, miután elszenvedték egy olyan szörnyű és heves háború hatalmas áldozatait, mint amilyen lenne Ausztria ellen.”⁴⁵

A megjelenés körülményei és nemzetközi háttere

A továbbiakban vizsgáljuk meg, vajon Helfy miért követte el „indiszkrecióját”, ha láthatólag senki sem kérte tőle, hogy megjelenesse lapjában az említett cikket. Lehetséges magyarázat lehet, hogy úgy, mint majd a Duna-konföderációs terv megjelenítése esetében, félreértette Türr István szavait, aki nem volt elég körültekintő, amikor az *Alleanza* főszerkesztőjének a torinói megbeszélés tárgyáról beszélt. Vagy a főszerkesztő csupán a nemrégiben elindult lapjának a népszerűségét akarta

⁴² Egy Canini által 1862. május 9-én Klapkának írt levélben ugyanezek a gondolatok köszönnék vissza: „Egyelőre minden, a határok meghúzásával, illetve kormányalakítással kapcsolatos nézeteltérést félre kell tenni: a győzelem után könnyen rendezhetők ezek. Alkotmányhozó nemzetgyűlés fogja kijelölni a majdani államok határait, valamint meghatározni belső és külső közjogi rendszerét.” *Guida, F.*

⁴³ *L' Italia e il risorgimento balcanico* i. m. 178.

⁴⁴ Olaszul: „il supremo verdetto del suffragio universale”.

⁴⁴ *L' Alleanza*, 1862. március 30. 3.

⁴⁵ Uo. 1.

növelni egy ilyen nagy horderejű cikk publikálásával?⁴⁶ Mindemellett azt is érdemes megjegyezni: az olasz kormány anyagilag támogatta az *Alleanza* megjelenését,⁴⁷ ezért előfordulhat, hogy Helfy mindenáron be akarta bizonyítani a kenyéradójának, hogy lapja révén mindent megtesz a térségben élő népek között létrejövő megállapodás elősegítése érdekében, amelynek köszönhetően egymással összefogva, Torinó vezetésével hatékonyan szállhatnak majd szembe a Habsburg Birodalommal.

Egy Kossuth által Helfynek írt, 1862. március 28-án kelt levélből egy másik okra is következtethetünk.⁴⁸ „Azt mondja Ön, hogy egy év óta Ön mindenfelől azt a kérdést hallja intézni a magyarokhoz, de hát mi az Önök programja a többi nemzetiségek irányában?” – írja Kossuth, amire saját maga így felelt: „A mi engem illet én megírtam az én saját programomat még 1851-ben. Körbement Európa minden hírlapjában – Irányi belefoglalta historiájába – Türr évek előbb le is fordította olaszra.”⁴⁹ Lehetséges tehát, hogy Helfy nem tekintette elegendőnek ezeket a korábbi, Kossuth által említett lépéseket, s ezért döntött úgy, hogy elkezd újra foglalkozni ezzel a kérdéssel. A volt kormányzó e levele irányadó lehet a Duna-konföderációval kapcsolatban is arra vonatkozóan, miért is kell elkerülni a sajtónyilvánosságot egy ilyen fontos, ám rendkívül érzékeny témában. Kossuth kijelentette, tárgyalni kell a nemzetiségekkel, azonban: „ez nem programkérdés, hanem alku, melly nem csak azt kérdi, mit akarunk mi, hanem mit akar a másik fél – ha az például azt akarná, hogy Erdélyt adjuk Bukarestnek, Bánátot, Bácskát kezére Belgrádnak, Magyarországot pedig osszuk fel nyelv szerint, mint Krisztus palástját, hát ez aztán nem »program« kérdés volna, hanem olly halál kérdés, melly az alkut ki zárja.”⁵⁰ Kossuth szerint ráadásul III. Napóleon francia császár sem egy programot vár a magyaroktól, hanem azt, hogy sikerül-e a nemzetiségekkel valamilyen alkut kötni.⁵¹

⁴⁶ Lukács L.: Magyar politikai emigráció i. m. 212.; *Koltay-Kastner Jenő: A Kossuth-emigráció Olaszországban*. Bp. 1960. 237. Kossuth egyik későbbi levele szerint Helfy azzal védekezett, hogy csak félreértésből jelentette meg a Duna-konföderációs tervezetet. Kossuth Lajos levele Helfy Ignácnak, 1864. szept. 25. MNL OL R 90. I. 4290/a.

⁴⁷ *De Vecchi di Val Cisonon: Le carte di Giovanni Lanza*. Volume secondo (1858–1863). Torino 1936. 425. (Helfy Ignác levele Giovanni Lanza belügyminiszterhez, 1864. okt. 7.)

⁴⁸ Kossuth Lajos levele Helfy Ignácnak, 1862. márc. 28. MNL OL R 65. H4.

⁴⁹ Kossuth az 1851-es kútahtyai alkotmányterve kapcsán az alábbi fordításokat említette levelében: *Projet d'organisation politique de la Hongrie, la question des nationalités étant prise en considération*. In: *Dániel Irányi – Charles-Louis Chassin: Histoire politique de la révolution de Hongrie 1847–1849*. I. Paris 1859. 365–398., valamint *Progetto di organizzazione politica dell' Ungheria la questione della nazionalità presa in considerazione di Luigi Kossuth a Kuteya con prefazione del colonello Stefano Türr*. Milano 1860. 9–40. – Minderről lásd *Borsi-Kálmán Béla: Nemzetfogalom és nemzetstratégiák. A Kossuth-emigráció és a román nemzeti törekvések kapcsolatának történetéhez*. Bp. 1993. 288. Bővebben lásd *Spina György: Kossuth és alkotmányterve*. Debrecen 1989.

⁵⁰ Kossuth Lajos levele Helfy Ignácnak, 1862. márc. 28. MNL OL R 65. H4.

⁵¹ Kossuth szerint Helfy feladata sokkal inkább az lenne, hogy cikkeiben reagáljon azokra a rágalmakra, amelyeket a magyarság ellenében fejtettek ki az európai sajtóban. Ezzel szemben az *Alleanza*

Arra kérdésre, vajon 1862 márciusában mi sarkallta az emigráció jeles vezetőit arra, hogy ismét átbeszéljék azokat az alapelveket, amelyek figyelembevételével hajlandóak alkudozni a Duna-térségben élő nemzetek vezetőivel, a nemzetközi politikai helyzet alakulása adhat választ. A szerb–török ellentét 1860-tól kezdve kiéleződött, egyre inkább teret nyertek a különböző balkáni függetlenségi mozgalmak. Párizsban merült fel az, hogy valamilyen módon segíteni kellene a szerbek függetlenségi célkitűzéseit, azonban mindenekelőtt Törökország, nem pedig Ausztria ellenében. II. Viktor Emánuel szintén felfigyelt a balkáni mozgalmakra, ezért úgy döntött 1861 őszén, hogy összekapcsolja a keleti kérdést a velencei kérdéssel. Míg az olasz kormány tagjai csak 1863-ban számoltak háborúval, az uralkodó és Giuseppe Garibaldi készek voltak már 1862-ben akcióba lépni.⁵² Kossuth 1861 decemberében találkozott Garibaldival, aki tudatta vele, hogy bár konkrét terve még nincs, de a Pó és a Duna torkolata között „el van határozva kezdeni valamit a tavaszon”. Garibaldi hamarosan megállapodott II. Viktor Emánuellel egy, a szicíliai expedícióhoz hasonló hadműveletben.⁵³ Ők ketten folyamatosan keresték a lehetőséget, hogyan lehetne Ausztria és Törökország ellen kihasználni a balkáni függetlenségi mozgalmakat. Garibaldi győzedelmes és egyben bámulatba ejtő szicíliai hadjárata reményt adott a térség elnyomott népeinek, hogy az olasz szabadsághős képes lehet egy ugyanolyan csodát véghez vinni, mint amilyet 1860-ban sikerült neki.⁵⁴ A minta adott volt: először a Balkán valamelyik pontján Garibaldi partaszáll, s irreguláris csapataival hozzájárul egy sor helyi felkelés kirobbantásához. Ha mindez megvalósul, a király pontosan úgy tehet, mint két évvel ezelőtt, reguláris csapatai élén beavatkozik a harcokba és kivívja a teljes győzelmet: jelen esetben a térségben élő népek felszabadítását, illetve ami olasz részről még fontosabb: Velence megszerzését.

A torinói udvar első lépésben egy görög felkelés közeli kirobbanásával számolt, amely demokratikus fordulattal, illetve a török uralom alatt álló görög területek további felszabadításával járt volna, tehát egy olyan háborús konfliktusban reménykedett, amely könnyedén átterjedhet a Balkán többi részére is. A beavatkozást egyértelműen pártolta II. Viktor Emánuel, aki másodszülött fiát szerette

főszerkesztője szerint nem csinált mást, mint hogy az újságjában megjelentette a Duna-konföderációs tervet, ráadásul úgy, mintha az egész kizárólag Kossuth munkája lett volna. Bővebben lásd *Pajkossy G.*: Az 1862. évi Duna-konföderációs tervezet dokumentumai i. m. 937–957.

⁵² *Walter Maturi*: Le avventure balcaniche di Marco Antonio Canini nel 1862. In: Studi storici in onore di Gioacchino Volpe, Firenze 1958. 560–561.; *Kovács Endre*: A Kossuth-emigráció és az európai szabadságmozgalmak. Bp. 1967. 408.; *Bona Gábor*: Magyar–délszláv együttműködési kísérletek (1849–1867). In: Szerbek és magyarok a Duna mentén II. Tanulmányok a szerb–magyar kapcsolatok történetéből 1848–1867. Szerk. Fried István. Bp. 1987. 196.

⁵³ *Csorba László*: Garibaldi élete és kora. Bp. 2008. 299.

⁵⁴ *Angelo Tamborra*: Garibaldi e l'Europa. Impegno militare e prospettive politiche. Roma 1983. 52.

volna a görög trónra segíteni az 1832 óta uralkodó Wittelsbach Ottó helyett, ami (az angol befolyás csökkentése miatt) előnyösnek látszott III. Napóleon számára is.⁵⁵ Garibaldi a görögökön kívül kapcsolatba lépett Nikola montenegrói fejedellel is: az ő feladata az lett volna, hogy Türr akcióival egyidőben támadást intézzon a törökök ellen Albániában.⁵⁶ Azt is tervezték Torinóban, hogy ha jól alakulnak az események, a konfliktusba bevonják a magyarokat is, így provokálva ki a konfliktust Ausztriával. A „nagy terv” tehát készen állt: a velencei kérdést összevonni a keleti kérdéssel, illetve a magyarok függetlenségi törekvéseivel. Ha a görögök, montenegróiak, szerbek és a magyarok lángba borítják az egész térséget, akkor Velence könnyedén az olaszok kezére kerülhet, hiszen Ausztria katonai ereje egyszerre több helyen is le lenne kötve.

A nagy terv körvonalait a magyar emigráció tagjai is ismerték. Kossuthék biztos számítottak arra, hogy a velencei kérdés – az angolok békéltető kísérletei ellenére is – újabb háborúhoz vezet Olaszország és Ausztria között. Éppen ezért a magyar emigráció tagjai igyekeztek egyezkedni az olaszokkal, illetve rendezni kapcsolataikat a nemzetiségekkel.⁵⁷ Párizsból olyan jelzések érkeztek a magyar emigrációhoz, hogy Magyarország csak akkor lehet hatékony szövetséges partner, ha képes rendezni a viszonyát a Duna-térségben élő népekkel.⁵⁸ Kossuth ezt belátva figyelmeztette 1862 februárjában Vukovics Sebőt: „Ne felejtse, hogy sem Kolozsvárot, sem Szegeden, sem Siklóson nem lehet egy expedícióval kikötni – ha ez lehetne, megszűnnék minden nehézség. De Kolozsvárhoz Oláhföldön, Szegedhez Szerb földön, Siklóshoz Horvát földön lehet csak jutni, ’s mit csinál, ha ezek ellenségek? A kérdés tehát úgy áll: hogy nem a szoros jog, hanem az expedientia szempontjából kell azt megítélni, ’s ha csak a célról, a függetlenségről nem akarunk lemondani, a szerves jogon túl is áldoznunk kell, csak hogy nem annyit, a mi hazánkat (erről ’s nem Horvátországról szóllok) szét darabolás útján megölné. Ezt semmi áron, de ezen vonalon belől liberálisoknak kell lennünk, miszerint vagy velünk legyenek a különböző népfajok, vagy legalább Európa előtt tisztában álljon hogy az alku nem rajtunk múlt, mert mi mindent megtevéünk, a mit nemzeti öngyilkosság nélkül tehetünk.”⁵⁹

⁵⁵ Lukács L.: Magyar politikai emigráció i. m. 203.

⁵⁶ Kovács E.: A Kossuth-emigráció és az európai szabadságmozgalmak i. m. 465.

⁵⁷ Szabad György: Az önkényuralom kora (1849–1867). In: Magyarország története 1848–1890. I. Szerk. Kovács Endre. Bp. 1979. 709.

⁵⁸ Kovács E.: A Kossuth-emigráció és az európai szabadságmozgalmak i. m. 405–407. Siítettette a magyar emigrációt a provizórium bevezetése, amely magában hordozta azt a veszélyt, hogy a bécsi udvar sikeresen kiegyezik a magyarok kárára a nemzetiségekkel. Ugyanígy az is lehetségesnek tűnt, hogy a magyarok idő előtt kiegyeznek az osztrák uralkodóval, még mielőtt bármilyen háború kitörne Ausztria és Olaszország között. Farkas Katalin: Magyar függetlenségi törekvések 1859–1866. Bp. 2011. 37.

⁵⁹ Kossuth Lajos levele Vukovics Sebőnek, 1862. február 15. MNL OL R szekció 1526 utáni gyűjtemény, R (1) 1848/1849-es és emigrációs iratok gyűjteménye, R 216 Vukovics Sebő.

Ugyanezek a gondolatok köszönnek vissza Kossuth *Pro memoria* címet viselő dokumentumában is,⁶⁰ melyben II. Viktor Emánuellel, illetve Urbano Ratazzi leendő olasz miniszterelnökkel folytatott tárgyalásainak az eredményeit ismerteti híveivel.⁶¹ Kossuth az írásában leszögezi: „a Szerbekkel, Horvátokkal általában az idegen nyelvű lakossággal, minden áron ki kell egyezkedniük, mégpedig minél előbb mert az Istenen kívül senki nem tudhatja hová fejlődnek jövő tavasszal az Európai körülmények.”⁶² Kossuth siettette az olasz félt a háborúval, mivel amiatt aggódott, hogy idő előtt kiegészzenek a magyarok Béccsel. Ezek után a volt kormányzó elnök leírta, mi is volt az olasz uralkodó terve a balkáni akciókat illetően: „A harcz tavasszal, Keleten, Görögországban fog megkezdetni. Oda Garibaldi fog expeditiót tenni. Azért olly távol, hogy még a mozgalom az Osztrákhöz közeledik, a Királynak ideje legyen a harczra elkészülni. A Calculus ez: ha Garibaldinak sikerül a harczot kiterjeszteni, ezek az alternatívák: vagy interveniál az Osztrák, 's ahhoz erejét megosztja, itt gyengül 's a Király őt megtámadja, sőt intervenciójával az Osztrák Európai háborút is idézhet elő, mi a lehető legkedvezőbb conjunctura lenne reánk nézve – vagy nem interveniál, hanem erőt concentrál Magyar 's Horvát Ország Keleti határain a végett kénytelen magát a Minciónál gyengíteni, 's a Király részéről támadást megkönnyíti. A Király Augustusra harcz készült lesz, provokálni fogja az Osztrákot, hogy támadjon, ha nem támadna ő, a Király még az év folytában minden esetre támadni fog.”⁶³ Kossuth tájékoztatta a nemzetközi helyzet új fejleményeiről magyarországi híveit, és nyilatkozatot kért tőlük arról, hogy elszántak-e az Ausztriával való fegyveres összecsapásra.⁶⁴

Igaz, a magyar emigráció tagjai a terv gyenge pontjaival is tisztában voltak: leginkább azzal, hogy erősen kétséges a francia részvétel egy esetleges balkáni hadjárat során. Párizs az 1859-es háborút követően hivatalosan jó viszonyra törekedett Béccsel. Amikor az olasz uralkodó például 1862 januárjában Türr Istvánt a francia császárhoz küldte, hogy kipuhatolja, mi az álláspontja a római kérdést illetően, III. Napóleon nem fogadta a tábornokot. A francia uralkodó az alábbi ok miatt utasította el a diplomáciai tárgyalást: „jó viszonyban állunk Ausztriával, és a látszatát sem engedhetem meg annak, hogy ellene konspirálunk. Türr tábornok meg túlságosan is ismert személyiség ahhoz, hogy a látogatása észrevétlen maradjon.”⁶⁵ Kossuthot arról tájékoztatták, hogy a francia császár bizonyosan nem

⁶⁰ Nyulásziné Straub Éva: A Kossuth-emigráció olaszországi kapcsolatai 1849–1866. Bp. 1999. 544–547.

⁶¹ Farkas K.: Magyar függetlenségi törekvések i. m. 41.

⁶² Nyulásziné Straub É.: A Kossuth-emigráció olaszországi kapcsolatai i. m. 545.

⁶³ Uo. 547.

⁶⁴ Farkas K.: Magyar függetlenségi törekvések i. m. 41.

⁶⁵ Pete L.: Olaszország magyar katonája i. m. 128.

fogja kezdeményezni a háborút.⁶⁶ Az emigráció vezetőegyeniségei mellett mások számára is világos volt, hogy a francia részvétel erősen kérdéses. Kiss Miklós⁶⁷ 1862 február végén tudatta Dunyov Istvánnal,⁶⁸ hogy Párizsban Görögország és Bosznia helyzetével kiemelten foglalkoznak, ám információi szerint Garibaldi II. Viktor Emánuel nélkül nem fog cselekedni, az olasz uralkodó pedig csak Napóleon császár támogatását várja, aki azonban még mindig nem határozott a háborút illetően.⁶⁹

Canini szerepe a Duna-konföderációs tervezet megszületésében

A fentebb már ismertetett források alapján véleményem szerint az alábbi eseménysort lehet rekonstruálni: Türr és Klapka 1862. március elején Torinóban megkérték a volt kormányzó-elnököt, hogy gondoskodjon egy olyan program részletes kidolgozásáról, amely megfeleljen az esetleges francia és olasz szövetségeseeknek, továbbá a Duna-térségben élő népek számára is. Ezt Kossuth elutasította, aminek feltetőleg az a nézetkülönbség lehetett az oka, hogy most nem a programkészítés ideje jött el, hanem az alkudozásé, hiszen szerinte már mindenki jól ismeri az 1851-es programját.⁷⁰ A torinói találkozón a szóban forgó államok között egy támadó és védszövetség lehetséges létrehozásáról diskuráltak, részletes programot azonban nem fogadtak el. Türr a találkozó után elmondta Helffynek, hogy miről beszélgetett egymással az emigráció három jeles tagja.⁷¹ Az *Alleanza* a beszélgetés rövidített tartalmát megjelentette, és az írás hamarosan bejárta egész

⁶⁶ *Nyulásziné Straub É.*: A Kossuth-emigráció olaszországi kapcsolatai i. m. 545.

⁶⁷ Kiss Miklós (1820–1902) ügyvéd a szabadságharc alatt ezredesként szolgált. A magyar emigráció egyik vezetője, 1859-ben a francia–olasz–magyar megállapodás egyik előkészítője. Kossuth híveként szoros kapcsolatot tartott fenn a francia udvarral. Magyar Életrajzi Lexikon I. A–K. Szerk. Kenyeres Ágnes. Bp. 1967. 930.

⁶⁸ Dunyov István (1816–1889) bolgár származású ügyvéd, aki alezredesként és hadügyesként részt vett a szabadságharcban. Az osztrákok előbb halálraítélték, majd a büntetését 10 éves várfogságra változtatták. 1859-ben Itáliába emigrált, Garibaldi oldalán részt vett az olasz egységküzdelmekben. Uo. 403–404

⁶⁹ Kiss Miklós levele Dunyov Istvánhoz, 1862. febr. 25. MNL OL R szekció 1526 utáni gyűjtemény, R (1) 1848/1849-es és emigrációs iratok gyűjteménye, R 24 Dunyov István.

⁷⁰ További vita tárgyát képezhette Erdély jövőbeli státuszának a kérdése. Kossuth Klapkával szemben határozottan hirdette, hogy Erdély uniójának a kérdéssé tétele elfogadhatatlan lenne a magyarok számára. Bár nem zárkózott el teljesen az unió feladásától, s elképzelhetőnek vélte egy népszavazás megrendezését, de ő ezt tekintette a teljesíthető nemzetiségi igények maximumának. Ezen kívül további vitás pont lehetett, hogy mikor és milyen módon érdemes kirobbantani egy újabb forradalmat. Megvárni a kedvező pillanatot és megfelelő biztosítékok esetén beavatkozni egy Ausztria elleni háborúba, vagy előbb ki kell egy újabb szabadságharcot robbantani, és azután elérni, hogy Olaszország és/vagy Franciaország beavatkozzon a háborúba a magyarok oldalán? *Borsi-Kálmán B.*: Nemzetfogalom és nemzetstratégiák i. m. 125–129.; *Spira Gy.*: Kossuth és alkotmányterve i. m. 26–35.; *Szabad Gy.*: Az önkényuralom kora i. m. 709–710.

⁷¹ Itt egy ellentmondás figyelhető meg: Kossuth szerint nem programkészítés volt a torinói megbeszéléseik tárgya, Helffy szerint azonban (aki Türr Istvántól kapta az információit) felkérték Kossuthot, hogy készítsen el egy programot.

Európát. Az olasz sajtó körében olyan hatalmas sikert aratott Helfy cikke, hogy arra a kormányközeli *Tribuno* szerkesztője, Marco Antonio Canini is felfigyelt, és akinek a lapja a teljes program megjelentetését igényelte.⁷² Véleményem szerint Helfy cikkének a megjelenése sarkallta arra is az olasz újságírókat, hogy felkeresse a magyar emigráció tagjait.

Pulszky Ferenc már korábbról ismerte Caninit. Önéletrajzi művében így emlékezett vissza az olasz küldöttre: „A kamarában a hírlapírók karzatán szomszédomb volt Marc Antonio Canini, igen ügyes, szerencsétlen reporter, ki életének nagy részét Görögországban, Konstantinápolyban és Bukarestben töltötte; de sehol boldogulni nem tudott, egyébiránt nagy barátja volt különösen a románoknak, kik minden törökországi népek közt a legműveltebbek s meg is tudják becsülni a tudományos nevelést. Ez beszélte nekem mindig, hogy a magyar-ellenes elem Bukarestben nem a benszülött; ez s főképp a román arisztokratia érzi, hogy támaszra van szüksége az orosz befolyás ellen s hogy azt leginkább a magyaroknál találhatná [...] Canini újra meg újra kérdezett, miért nem szövetkeznek a magyarok a románokkal, holott mind a kettőnek ugyanazon érdeke van s mind a kettőnek feladata az éjszaki szlávokat a déli szlávoktól elválasztani.”⁷³ Canini elképzeléseinek egyik jelentős akadálya tehát a kelet-európai népek összehangolt és egyidejű forradalma Ausztria és Törökország ellenében a magyarok és a románok közötti egyetértés hiánya volt. Biztos volt abban, hogy e két nemzet békéltetőjének, illetve döntőbírójának az olaszoknak kell lenniük, akik képesek lennének megoldani a román–magyar ellentéteket. Canini már 1847-ben is úgy gondolta, hogy előbb vagy utóbb bizonyosan létre fog jönni egy szláv–magyar–román konföderáció, amely át fogja majd venni a helyét a Habsburg Birodalomnak.⁷⁴ Később már ő is azért kezdett el dolgozni, hogy segédkezzen egy konföderáció létrehozásán, amely Ausztria és Törökország helyén jöhetne létre, leginkább azért, hogy az orosz expanziót távol tartsák a térségtől. Canini az alábbi módon foglalta össze II. Viktor Emánuelnek az elképzeléseit: „A célom mindig ez volt: ha sikerül elérni, hogy a magyarok, szerbek, horvátok és a románok segítsenek egymásnak, és fellázadjanak Ausztria ellen, az itáliai osztrák hadsereg összeomlik, és mi kis anyagi és véráldozat árán tudnánk megszerezni az észak-keleti területeinket.

⁷² Az olasz hazafi célkitűzései szerint az elnyomott népeket mind a Habsburg Birodalom, mind az Oszmán Birodalom ellen egyetértésre kell juttatni, éppen ezért nem meglepő, hogy azzal is őt bízták meg, hogy Garibaldinak a Délkelet-Európa népeihez címzett felhívását terjessze a térségben. *Guida, F.: L' Italia e il risorgimento balcanico* i. m. 170–171.

⁷³ *Pulszky Ferenc: Életem és korom* II. Bp. 1884. 351.

⁷⁴ *Borsi-Kálmán B.: Nemzetfogalom és nemzetstratégiák* i. m. 116.

Itália egyik ellenfelét levadászva sokkal könnyebb lesz a másiktól megszabadulni, amelyik a fővárosunkat birtokolja.”⁷⁵

Canini először Klapkát kereste fel, és kérte meg, hogy készítsen el egy olyan tervezetet, amely segítené a fent említett célok elérésében.⁷⁶ Az április 10-én kelt programtervezet lényeges pontjainak bemutatása előtt érdemes kitérni arra, hogy Canini miért Klapkához és nem Kossuthhoz fordult elsőként.⁷⁷ Egyrészt Kossuth vezetés szerepe a magyar emigráció élén az 1860-as évek első felétől kezdett kérdésessé válni, és sokkal inkább Klapkát tekintették a jövő emberének.⁷⁸ Ezen kívül Kossuth korábban nagyon szigorú feltételeket szabott azzal kapcsolatosan, hogy a nevét adja egy újabb magyar szabadságharchoz.⁷⁹ Klapka esetében azonban számítani lehetett arra, hogy egyrészt jóval rugalmasabban viszonyul ehhez a kérdéshez, másrészt a magyar–román egyezkedések során hajlandó lesz tovább is menni Kossuthnál Alexandru Ioan Cuza fejedelem támogatásának a megszerzése érdekében. Fontos kiemelni, hogy Klapka már korábban is folytatott titkos megbeszéléseket vezető román politikusokkal, illetve olyan politikai elgondolásai voltak, amelyek látszólag vonzóak lehettek Bukarest számára.⁸⁰ Az 1855-ben, a krími háborúról írott könyvében a nyugat-európai hatalmaknak Lengyelország helyreállítását, illetve

⁷⁵ Canini jelentése az uralkodónak, 1862. dec. 22. Közli: *Maturi, W.*: Le aventure balcaniche di Marco Antonio Canini i. m. 635. Az olasz hazafi egyenesen II. Viktor Emánuel megbízásával indult a balkáni diplomáciai útra, hogy összekösse a velencei kérdést a keleti kérdéssel, továbbá, hogy Görögországba menve próbálja meg előkészíteni Wittelsbach Ottó trónfosztását, illetve Amadeónak, az olasz uralkodó másodszülető fiának a hatalomra kerülését. II. Viktor Emánuel megalapozottan reménykedhetett Canini körútjának sikerében: az olasz újságíró hosszú időt töltött mind Görögországban, mind a dunai fejedelemségekben, jól ismerte a helyi viszonyokat, továbbá személyében egy olyan embert küldött a király tárgyalni, aki hatékonyabban képes volt Olaszország érdekeit szolgálni, mint ha egy magyart bízott volna meg ugyanezzel a feladattal, aki elsősorban a saját hazájának az érdekében járt volna el. Canini balkáni útja végül sikertelenül végződött. *Guida, F.*: L'Italia e il risorgimento balcanico i. m. 170–171.

⁷⁶ F. Guida szerint Canini nem hozta Klapka tudomására, hogy egy másik küldetést is végrehajt Görögországban a király megbízásából. *Guida, F.*: L'Italia e il risorgimento balcanico i. m. 174.

⁷⁷ Helfy Ignác irathagyatékában található egy keltezés nélküli Kossuthoz írt levél, amelyben arról van szó, hogy Klapka egy nyilatkozatot szándékozik közzétenni, amelynek tartalma: „une sorte de demission politique” [egyfajta politikai visszalépés]. Helfy minden bizonnyal Klapka 1862. május 30-án írt levelére gondol, melyben Komárom hőse bejelentette, hogy egészségi állapota és további személyes okok miatt lemond a Magyar Nemzeti Igazgatóságban betöltött pozíciójáról. A levélből kiderül, Helfy nem volt biztos benne, hogy Klapka részt vett-e a Dunai-konföderációs tervet kidolgozásában, azaz egyáltalán nem ismerte a szöveg létrejöttének a körülményeit, így azt sem, hogy Canini találkozott-e Klapkával, mielőtt felkereste Kossuthot. Véleményem szerint a levél egyben azt is jelenti, hogy Canini nem találkozott Helfyvel, csak lapjaikon keresztül kommunikáltak egymással. Helfy Ignác levele Kossuth Lajosnak, 1862.? MNL OL R 90 1. 5230.

⁷⁸ *Farkas K.*: Magyar függetlenségi törekvések i. m. 41–42.

⁷⁹ *Csorba László*: Kossuth egy újabb szabadságharc feltételeiről az 1860-as évek első felében. In: Kossuth Lajos halálának századik évfordulója. Emlékezés a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Történettudományi Tanszékén. Szerk. Jancsák Csaba – Nagy Tamás – Zakar Péter. Szeged 1995. 52–57.

⁸⁰ *Borsi-Kálmán Béla*: Klapka György, Genf és a románok, 1847–1868. Hadtörténelmi Közlemények 112. (1999) 399–484.

egy magyar–délszláv–román konföderáció megteremtését javasolta, amely nagyobb biztosítékot nyújtana az orosz veszéllyel szemben, mint Ausztria. Ezen kívül a magyar tábornok úgy gondolta, hogy a román–magyar egyetértést akadályozó ellentét az Erdély-kérdésben semlegesíthető egy Dunai Államszövetség létrehozásával.⁸¹

Öt nappal később (április 15-én) egy másik dokumentum is született: Az *Egy dunai konföderáció programja* címet viselő, harminc pontos francia nyelvű tervezet, amely Canini, Klapka és Pulszky közreműködésével készült, s a benne szereplő konföderáció Magyarországot, Erdélyt, Romániát, Horvátországot és Szerbiát foglalta volna magába a tagállamok teljes függetlensége és szabadsága alapján. Ez a terv elnyerte mind az olasz miniszterelnök, Rattazzi, mind az uralkodó, II. Viktor Emánuel tetszését.⁸² Április 16-án, egy nappal a fent említett tervezet aláírása után Klapka levelet írt Garibaldinak, amelyben Caninit a figyelmébe ajánlotta, akiről: „kellemes emlékeket őrizhet, és akinek egy olyan fontos ügyben, amelyről ő maga fog beszámolni Önnek, ezekben a napokban a dunai fejedelemségekbe kell utaznia. Kérem, támogassa Öt vállalkozásában, hogy közös ügyünk célt érhessen.”⁸³

Klapka április 24-én tudatta Kossuthtal, hogy Caninit az olasz kormány a dunai fejedelemségek területére, illetve Szerbiába küldi diplomáciai tárgyalásokra, azonban az utazása előtt még fel fogja keresni a volt kormányzó-elnököt.⁸⁴ Pulszky, aki április 27-én ellenjegyezte a Klapka–Canini féle tervezetet,⁸⁵ így emlékezett vissza ezekre a napokra: „Midőn Canini később ismét Bukarestbe készült, megkérte Klapkát, lenne szíves nézeteit e tekintetben írásba foglalni, hogy ez neki utasításul szolgáljon s ezen eszméket terjeszthesse a befolyással bíró román körökben. Nálam is volt s megbeszélte velem e tervet: én ajánltam, menjen Kossuthoz is s tudja meg az véleményét, mely mindenesetre sokkal fontosabb, mint a mienk.”⁸⁶ Pulszky ajánlását követően tehát sor került a Kossuth–Canini találkozóra is. Bár a volt kormányzó-elnök azon a véleményen volt, hogy a jelenlegi politikai helyzetben

⁸¹ *Koltay-Kastner J.*: A Kossuth-emigráció Olaszországban i. m. 236. és *Borsi-Kálmán B.*: Klapka György, Genf és a románok i. m. 440–441. Természetesen nem Klapka volt az első, aki a térség problémáinak megoldásaként egy konföderáció létrehozásával számolt. Klapka tervezetének a csíráit a Kossuth által 1851-ben elkészített „kütahyai” alkotmánytervben kell keresni, de az egész elgondolás előzményeihez tartozik az 1849 júliusában Szegeden, a román emigránsokkal megkötött megbékélési tervezet is. Szintén fontos kiemelni a magyar történelem egyik legjelentősebb liberális politikusának, Teleki Lászlónak az elgondolásait, aki már 1849. márciusában, Franciaországból küldött levelében annak a véleményének adott hangot, hogy a magyaroknak az osztrákok helyett sokkal inkább a Duna-térségben lévő népekkel kellene egyezsége jutniuk. Lásd *Lajtor László*: Kossuth dunai konföderációs terve és előzményei. Bp. 1944.; *Csorba László*: Teleki László. Bp. 1998.; *Spina György*: Kossuth és alkotmányterve. Debrecen 1989.

⁸² *Koltay-Kastner J.*: A Kossuth-emigráció Olaszországban i. m. 237.

⁸³ *Guida, F.*: L' Italia e il risorgimento balcanico i. m. 176.

⁸⁴ *Kossuth Lajos*: Irataim az emigrációból III. A remény és csapások kora 1860–1862. Bp. 1882. 735.

⁸⁵ *Lukács L.*: Magyar politikai emigráció i. m. 207.

⁸⁶ *Pulszky F.*: Életem és korom i. m. 352–353.

egy védelmi szövetségnek a létrehozása reálisabb lenne, az éppen Klapkától jövő olasz meggyőzte őt, hogy mégiscsak vissza kellene nyúlni a korábban már többször is hangoztatott elképzeléseihez, azaz a szóban forgó államok között egy konföderációt kell létrehozni. Elképzelhető, hogy Kossuthék 1862 márciusában eredetileg azért számoltak csak egy védelmi szövetséggel a szóban forgó államok között, mivel ezt könnyebben el lehet fogadtatni a magyarsággal, s több hazai támogatója is lenne, mint egy konföderációs tervezetnek.⁸⁷ Végül azonban Kossuth azt a Duna-konföderációról szóló programtervezetet látta el névjegyével, amely nem sokkal később nyilvánosságra került az *Alleanza*-ban.

Összegzés

A *Magyar Program* megjelenési körülményei választ adnak arra, hogy Helfy Ignác miért is szánta el magát a publikációra. Egyrészt érdemes kiemelni a cikkel kapcsolatos pozitív olasz sajtóreakciókat, amelyek felbátoríthatták az *Alleanza* szerkesztőségét, hogy helyesen jártak el, amikor kiszivárogtatták a magyar emigráció torinói megbeszéléseinek a tárgyát. Fontos kiemelni a kormányközeli *Tribuno* lapnak a kérését is, hogy minden ebben a témában született írást az *Alleanza* hozzon nyilvánosságra. Mindemellett, ahogy korábban már idéztem, Helfy többször is írt a lapjában arról, hogy Kossuth a dunai országok jövőbeli szerveződésének tárgyában hamarosan egy programot alkot majd.

Mivel Helfy többször is írt „beharangozót” arról, hogy Kossuth hamarosan részletes programmal jelentkezik, kapóra jött neki, hogy a magyar emigráció vezére odaadta neki a dokumentumot, és így végül az *Alleanza* főszerkesztője meg is jelentette azt.⁸⁸ Bár erre vonatkozó forrást nem ismerünk, mégis elképzelhető, hogy Helfyt kérdőre vonták akár az olvasói, akár az olasz kormány egyes körei, hogy mikor rukkol elő azzal a Kossuth-programmal, amelyről korábban többször is írt. Ezt láthatta a volt kormányzó, amikor a levelében felhívta a figyelmet arra, hogy „várakozást ébresztett [tudniillik Helfy – V. D.], hogy én fogok kilépni egy formulázott programmal.”⁸⁹

⁸⁷ Giacomo Durando olasz külügyminiszter is tudatta Kossuthal 1862 áprilisában, hogy Szerbiával konföderáció alapján kellene egyezsége jutniuk. *Kossuth L.: Irataim az emigrációból* III. i. m. 735.

⁸⁸ Annyi bizonyos, hogy a Duna-konföderációs terv konkrét, fennmaradt írott szövege nem közvetlenül Kossuth, hanem Canini, illetve a volt kormányzó-elnök véleménye szerint Pulszky megfogalmazásában maradt ránk. Kossuth szerepe annyi volt, hogy elmondta Canininek az április 15-én kelt, Klapka közreműködésével készült – és az olasz kormány támogatását is élvező – tervezetről a véleményét, az olasz ágens pedig, aki a beszélgetés tartalmát utólag rögzítette valószínűleg Pulszky segítségével, eljuttatta azt a volt kormányzóhoz, aki ellátta az aláírásával a dokumentumot. Részletek: *Pajkossy G.: Az 1862. évi Duna-konföderációs tervezet dokumentumai* i. m. 937–957.

⁸⁹ Kossuth Lajos levele Helfy Ignácnak, 1862. márc. 28. MNL OL R 65. H4.

Legvégül három rövid megjegyzés az *Alleanza* cikkével kapcsolatban.

1. A *Magyar Program* cím erősen félrevezető. Erre Irányi is utalt a Helfyvel folytatott sajtóvitában, miszerint annak ellenére ez a címe az írásnak, hogy valójában csak egy programnak az alapelveit fogalmazták meg benne, és nem valódi programadás történt. A nemzetközi sajtó ennek ellenére az írást úgy kezelte, hogy a benne lévő négy pont a magyarok konkrét programja a Duna-térségben élő nemzetek számára, s nem csupán alapelvek.

2. A torinói megbeszélés tárgya épp azért volt elsősorban a Duna-térségben lévő államok közti védelmi szövetség létrehozása, mert úgy vélték, ezt könnyebben el lehet fogadtatni a hazai ellenzékkel, míg egy konföderáció az önállóságot érintően sokkal több lemondással járt volna. Így először egy nagyon szoros védelmi szövetség létrehozásának a tervével állnak elő. Véleményem szerint olasz részről merülhetett fel, hogy Kossuthék a támadó és védszövetség helyett egy konföderációs tervezetet készítsenek – s így jutunk el végül az 1862. áprilisi-májusi Duna-konföderációs tervezethez.

3. Helfy már a *Magyar Program* megjelentetése után is komoly kritikát kapott Kossuthtól az „indriskét” eljárás miatt.⁹⁰ Ennek ellenére – vagy éppen ezért, mert egyszer már leteremtette – a magyar emigráció vezetője ismét bizalmat szavazott Helfynek, mikor 1862 májusában odaadta neki a Duna-konföderációs tervezet arra kérve, hogy kezdje el népszerűsíteni a benne foglalt eszméket. Az eredményt ismerjük: Helfy közreműködésének köszönhetően végül egy olyan szöveg került a nagy nyilvánosság elé, amelyre a magyar emigráció története az egyik legfontosabb dokumentumaként tekintünk. A *Magyar Program* megjelentetése azonban még nem járt olyan komoly következményekkel, mint a Duna-konföderációs tervezet nyilvánosságra hozatala, amely többek között lehetőséget adott arra, hogy kompromittálni lehessen a jövőbe mutató gondolatot, azaz a térségben élő kis népek összefogásának az eszméjét. A szintén Helfy újságjában megjelent tervezet igen heves elutasításba ütközött Magyarországon mind a feliratiak, mind a határozatiak részéről. A Bécsből pénzelt magyarországi lapok kozmopolitizmussal vádolták meg Kossuthot, aki kész feláldozni a magyarok jogait. A *Sürgöny* például egyenesen azt állította, hogy a volt kormányzó „fömláldozta a nemzeti létünk alapelveit, országunk jogállapotát, a történelmi jogot, a haza integritását”.⁹¹ A nemzetközi sajtót vizsgálva pedig kijelenthető, hogy az olaszokon kívül – akik érdekeltek voltak a Habsburg Birodalom meggyengítésében – többnyire inkább negatívan, mintsem semlegesen írtak a tervezetről.⁹²

⁹⁰ Uo.

⁹¹ *Sürgöny*, 1862. június 17. 1.

⁹² A magyarországi és a nemzetközi reakciókról bővebben lásd *Varga Dániel*: Újabb adatok a Duna-konföderációs tervet nemzetközi sajtóvisszhangjához. *Aetas* 36.(2021) 1. sz. 5–20.

A PRELIMINARY TO THE DANUBE CONFEDERATION PLAN:
IL PROGRAMMA UNGHERESE

by *Dániel Varga*

SUMMARY

Negotiating at Turin in the beginning of March 1862, Lajos Kossuth, György Klapka, and István Türr suggested that the states located in the Danube region should establish among themselves an offensive and defensive alliance. Thanks to Türr, the content of this confidential conversation reached Ignác Helfy, who had previously been commissioned by the Italian government to create a newspaper that would conveniently serve the interests of both the Hungarian emigration and the Turin government. In his new paper (*L'Alleanza – The Alliance*), Helfy published a minor article from the information transmitted by Türr, with the title of *Il Programma Ungherese* (The Hungarian Program), which achieved immense success in the Italian press. It got the attention of Marco Antonio Canini, editor of the pro-government *Tribuno*, who, having found the original article too short, proposed in the name of his paper that the program appear in extenso, with detailed explanations. Two months later, in May 1862, Helfy was very happy to receive the draft of the Danube Confederation from Kossuth, which, complying with the demand of the Italians, he published in the Alliance indiscreetly (that is, without permission to do so), thereby provoking major political and press upheaval. The paper explores the circumstances, reasons for, and importance of the publication of the *Il Programma Ungherese*.

